Les 12 – Antwoorden

Opdracht 1: Beluister het kinderliedje Hayom yom sjisji, noteer de uitspraak en de vertaling

הַיוֹם יוֹם שִׁשִׁי	hayom yom sjisji	Vandaag [is het] vrijdag
מָחָר שַׁבָּת	máchár sjabbát	morgen [is het] Sjabbat
שַׁבָּת מְנוּחָה	sjabbát m^{e}noecháh	Sjabbat [van] rust
הַיוֹם כּוּלָם עוֹבְדִים	hayom koelam ovdim	Vandaag werkt* iedereen
מָחָר שַׁבָּת	máchár sjabbát	morgen [is het] Sjabbat
שַׁבָּת מְנוּחָה.	sjabbát m^{e}noecháh	Sjabbat [van] rust

***** עוֹבְדִים, ovdim, is zowel de meervoudsvorm 'arbeiders' als de werkwoordsvorm 'werken'

Opdracht 2: Vertaal en geef de uitspraak:

Woensdag is een feestdag	יוֹם רְבִיעִי יוֹם טוֹב	yom r^{e}vi'i yom tov
Goede nacht! (welterusten)	לַיְלָה טוֹב	lailáh tov
Zeven nachten	שִׁבְעָה לֵילוֹת	sjiváh lelot
Deze avonden	הָעֲרָבִים הָאֵלֶּה	ha'^{a}rávim ha'elèh
Vandaag is het maandag	הַיוֹם יוֹם שֵׁנִי (ב׳)	hayom yom sjeni (bet)
De vierde boom	הָעֵץ הָרְבִיעִי	ha'ets har^{e}vi'i
De zevende koe	הַפָּרָה הַשְּׁבִיעִית	hapáráh hasj^{e}vi'it
Deze derde ochtend	הַבּוֹקֶר הַשְּׁלִשִׁי הַזֶּה	haboqèr hasj^{e}lisji hazèh

Les 13 – Judaïca 3 – Kippa, keppeltje, jarmoelke

Het is een gewoonte van religieuze Joden om (onder andere) een keppeltje te dragen, of een pet of hoed, om te voelen, er aan herinnerd te worden, of te erkennen, dat er iets boven hen is, een hogere Goddelijke macht boven hen is. Een keppeltje draag je op je kruin, het hoogste punt van het lichaam. Sommigen dragen hem altijd, anderen dragen hem alleen tijdens het bidden en in de synagoge en tijdens studie, sommigen ook tijdens de maaltijden. In synagogen is het voor mannen verplicht een kippa te dragen, in sommige liberale synagogen mogen vrouwen dit ook.

Het woord keppeltje is een verbastering van het Hebreeuwse woord kippah; כִּפָּה of כִּיפָּה; meervoud כִּפּוֹת of כִּיפּוֹת kippot, dat 'koepel' betekent.
Het woord wordt ook in verband gebracht met het Hebreeuwse woord כַּפָּרָה kapparah, verzoening, en met Yom Kippoer, Grote Verzoendag. Als je dus een kippa draagt, zeg je als het ware 'ik heb een verzoening boven mij'.

De jiddische term is Jarmoelke, יַרְמוּלְקָה, een verbastering van het Aramese ya'ar malka (יאר מלכא), eerbied voor de koning, dat is God, of van jereme elokim, wat Godvrezend betekent.

Halachische wet of gewoonte?
De Bijbel gebiedt niet uitdrukkelijk om het hoofd te bedekken. In het Jodendom was het aanvankelijk wel gewoonte, maar geen gebod. Naderhand werd het steeds meer een verplichting; in elk geval voor de voorzanger, voor

degene die de schriftlezing deed en voor de כֹּוהֵן cohen (priester) die de zegen uitsprak.

Zelfs degenen die niet altijd een kippa dragen zullen hun hoofd bedekken bij religieuze diensten, een begraafplaats, een sjiva huis (rouwenden), of een trouwerij. Er is nog steeds discussie over, of het een gewoonte of een gebod is.

In de Talmoed, de gebundelde uitleg van de Torah door een groot aantal rabbijnen en geleerden, die vanaf het jaar 500 werd samengesteld, staan wel een heel aantal verwijzingen met betrekking tot het Joodse gebruik om het hoofd te bedekken.

Enkele gedachten hierover:
'Het is een uitdrukking van de 'vreze des hemels', een teken van nederigheid tegenover God.'
'Men zou kunnen zeggen dat het keppeltje de mens eraan herinnert dat er iets hoger staat dan zijn eigen hersenen, zijn grote kennis en vindingrijkheid.'
'Omdat de aanwezigheid van het opperwezen (sjechina) altijd boven mijn hoofd is.'
'Het keppeltje is als een koepel, die het aardse van het hemelse scheidt. De aarde is aan de mens gegeven; hij mag/moet onder de koepel van de hemel leven.'
'Een mens die permanent een hoofddeksel draagt, zal minder geneigd zijn tot zondigen.'
'Om zich te identificeren met het Joodse volk.'

De Paus draagt ook een keppeltje...
In reportages over de katholieke kerk zie je de paus veelal getooid met een wit keppeltje, de kardinalen met een rode, en de bisschoppen met een paarse keppel, terwijl gewone priesters een zwarte keppel lijken te dragen. Die hoofddeksels hebben echter weinig te maken met een Joods keppeltje; ze zouden in gebruik zijn geraakt om het hoofd warm te houden.

Toch kun je voor zowel de Joodse kippa als het keppeltje van katholieke geestelijken één bron aanwijzen: in Bijbelse tijden waren de priesters verplicht hun hoofd te bedekken. In Exodus 28:4 wordt de kleding van de hogepriester beschreven, met o.a. een tulband. Ook in Exodus 28: 40, 29:9 en Leviticus 8:13 wordt dit voorschrift herhaald. Er is ook sprake van een hoofddoek.

Christelijke priesters houden zich aan dit voorschrift, wanneer zij in de eredienst een hoofdbedekking dragen. Zij kunnen zich beroepen op 1 Petrus 2:5 en 9 en op Openbaring 1:6: God heeft ons allemaal priesters van Christus gemaakt.

Bedekken of niet bedekken?
Uit studies naar het bedekken van het hoofd onder de Joden bleek, dat in het oosten over het algemeen – anders dan in het westen – het bedekken van het hoofd een teken was van zowel eerbied als adel.
Ook het feit, dat christenen tijdens de eredienst en tijdens het gebed hun hoofd onbedekt houden, heeft de Joden ertoe gebracht zich van hen te onderscheiden door tijdens hun eredienst het hoofd te bedekken.

Het is niet bekend, of Jezus en zijn discipelen hun hoofd bedekt hielden. Mogelijk bestond die gewoonte nog niet, anders zouden we er wel iets over hebben gelezen in de evangeliën.
De apostel Paulus schrijft (in 1 Korintiërs 11:7), dat de man het hoofd niet moet bedekken en de vrouw wel. Maar wat bedoelde Paulus hiermee? Volgens Ludwig Schneider wordt hier niet *bedekken* bedoeld, maar *verhullen*, wat typisch iets voor vrouwen was. Paulus wilde daarmee de verschillende positie van de man en de vrouw in de eredienst benadrukken: Een man moet het hoofd namelijk niet bedekken (versluieren), omdat hij het beeld en de heerlijkheid van God is. De vrouw is echter de heerlijkheid van de man en zij moet daarom het hoofd omsluieren.

Het verbod op de hoofdbedekking in de kerk, zoals wij dat kennen, stamt pas uit de tijd van de reformatie. Daarvoor gold alleen, dat de man niet – net als een vrouw – zijn hoofd mocht omsluieren. Een christen mag dus – als priester voor zijn huisgezin – een hoofdbedekking dragen.

Hoe denkt de Joodse schrijver 'infoteur' Etsel over het dragen van een keppeltje?
Waarom zou ik mijn hoofd bedekken als ik weet dat God in mijn hart en geest zit?
Een kippa is zoiets als een trouwring. Als je een trouwring draagt betekent dat dat je bij iemand hoort. Ook al houd je de hele tijd van iemand is dat geen reden om geen trouwring meer te dragen. Een ring is ook een teken aan

anderen dat ze niet in het huwelijk moeten gaan stoken. Wanneer je een goed huwelijk hebt draag je de ring met trots omdat je weet dat er iemand is die van je houdt.
Zo is het ook met de kippa. Alleen een erg heilig persoon is zich constant bewust dat God altijd aanwezig is. De rest van ons heeft een herinnering nodig. Het is tevens een teken om onszelf te identificeren als Joden en dat we tot iemand of iets behoren. Tevens dragen Joden het met trots omdat ze een diepe liefhebbende relatie met God hebben.

Waarom dragen vrouwen geen kippa? Hoe identificeren vrouwen zich?
De vrouwelijke ziel is veel meer afgestemd op God en zij hebben dus geen herinnering nodig. Mannen hebben meer rituelen nodig om het mannelijke ego te verfijnen. Vrouwen hebben deze rituelen niet nodig omdat ze gevoeliger zijn.

Verschillende soorten keppels
De vorm, de kleur en het materiaal van de kippa kan een teken zijn van het behoren bij een bepaalde religieuze beweging.
De *sjtraimel*, de Oost-Europese bonthoed, is een chassidische traditie uit Oost-Europa, vooral in Polen, en nu ook te zien in Israël, Antwerpen, New York en Londen.
Een *kippa sroegot*, van סָרַג {sárag} breien, is een gehaakt of gebreid keppeltje, gekleurd of met een gekleurd patroon, dat wordt gedragen door religieuze zionisten en modern orthodoxen, die ook een suède of leren kippa dragen. Een zwarte gehaakte of gebreide kippa is gebruikelijk bij traditionele gelovigen.
De meeste ultraorthodoxen (charediem) dragen een grote zwarte fluwelen of stoffen kippa, vaak onder een hoed. Dit wordt gedaan omdat de hoed uit beleefdheid kan worden afgenomen en zo het hoofd toch bedekt blijft.

Algemeen geldt: hoe groter de kippa, hoe traditioneler de drager, en hoe kleiner de kippa is, hoe moderner en liberaler de drager.
Tijdens de Hoge feestdagen (nieuwjaar, Grote Verzoendag) dragen velen een witte kippa.
Een nieuw verschijnsel zijn kippa's in de kleuren van sportverenigingen en kippa's met stripfiguren.

In de middeleeuwen was in Europa het kenmerkende Joodse hoofddeksel de Joodse hoed, een complete hoed met een rand en een centraal punt of steeltje. Oorspronkelijk kozen de Joden hiervoor om zich te onderscheiden, later werd hij in sommige plaatsen verplicht gesteld door christelijke regeringen om zich te onderscheiden.

Woordenschat

כִּיפָּה, כְּפָּה	kippah (v)	'Koepel', keppeltje כִּיפּוֹת, כְּפּוֹת kippot
כַּפָּרָה	kappáráh (v)	Verzoening
כֹּהֵן, כּוֹהֵן	kohen (m)	Priester, Cohen
סָרַג	sárag (ww)	Breien
לָבַשׁ	lávasj (ww)	Dragen, aantrekken (kleren)
מִצְנֶפֶת	mitznèfèt (v)	Tulband, muts
כּוֹבַע	kova (m)	Hoed, pet
גֶּרֶב	gèrèv (m)	Kous, sok גַּרְבַּיִים garbayim

Opdracht 1: Geef de vier vormen van de tegenwoordige tijd van de werkwoorden:

Breien: Ik (m) …..... Ik (v) …..... Wij (m) …..... Wij (v) ….....

Dragen: Ik (m) …..... Ik (v) …..... Wij (m) …..... Wij (v) ….....

Opdracht 2: Vul de aanwijzende voornaamwoorden in (zie les 07), plaats waar ze ontbreken de uitspraaktekens en geef de uitspraak en de vertaling. Tip: woordenlijst Les 25.
Deze, dit (dicht bij):

אוכל …..

אֲרוּחָה …..

בית …..

בנות …..

הָחָבֵר …..

לוחות …..

מילון …..

סבתא …..

כיפות …..

Dat, die (ver weg):

הארץ .....

בָּאֲרוֹת …..

דודות .....

הילדה .....

כיסא .....

מָקוֹמוֹת .....

סוסים …..

סוסוֹת …..

ערים …..

הָעָם …..

Opdracht 3: Vertaal en noteer de uitspraak:

Zij breit een keppeltje .....

Ik draag een hoed .....

Zij dragen een tulband .....

De priester draagt een keppeltje .....

Wij breien sokken .....

Bronnen: *NIW 113-19; br. Sigmond in Gouden Schoven maart 1978; Ludwig Schneider in Israel Today nov 2011; JomJom, D. Hausdorff; www.timesofisrael.com; www.onderwijsenisrael.nl; en.wikipedia.org; millon; nl.wikipedia.org; www.kerkenisrael.nl; mens-en-samenleving.infonu.nl (weg).*